P10_TA(2025)0186

Rola polityki spójności we wspieraniu sprawiedliwej transformacji

Rezolucja Parlamentu Europejskiego z dnia 10 września 2025 r. w sprawie roli polityki spójności we wspieraniu sprawiedliwej transformacji (2024/2121(INI))

(C/2026/1473)

Parlament Europejski,

— uwzględniając art. 2 i 3 Traktatu o Unii Europejskiej,

— uwzględniając art. 4, art. 9, art. 151, art. 153, art. 162, art. 174–178 i art. 349 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (TFUE),

— uwzględniając rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/241 z dnia 12 lutego 2021 r. ustanawiające Instrument na rzecz Odbudowy i Zwiększania Odporności ([1]),

— uwzględniając rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/691 z dnia 28 kwietnia 2021 r. w sprawie Europejskiego Funduszu Dostosowania do Globalizacji dla Zwalnianych Pracowników (EFG) oraz uchylenia rozporządzenia (UE) nr 1309/2013 ([2]),

— uwzględniając rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/1056 z dnia 24 czerwca 2021 r. ustanawiające Fundusz na rzecz Sprawiedliwej Transformacji ([3]),

— uwzględniając rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/1057 z dnia 24 czerwca 2021 r. ustanawiające Europejski Fundusz Społeczny Plus (EFS+) oraz uchylające rozporządzenie (UE) nr 1296/2013 ([4]),

— uwzględniając rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/1058 z dnia 24 czerwca 2021 r. w sprawie Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i Funduszu Spójności ([5]),

— uwzględniając rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/1060 z dnia 24 czerwca 2021 r. ustanawiające wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego Plus, Funduszu Spójności, Funduszu na rzecz Sprawiedliwej Transformacji i Europejskiego Funduszu Morskiego, Rybackiego i Akwakultury, a także przepisy finansowe na potrzeby tych funduszy oraz na potrzeby Funduszu Azylu, Migracji i Integracji, Funduszu Bezpieczeństwa Wewnętrznego i Instrumentu Wsparcia Finansowego na rzecz Zarządzania Granicami i Polityki Wizowej (rozporządzenie w sprawie wspólnych przepisów) ([6]),

— uwzględniając rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/1119 z dnia 30 czerwca 2021 r. w sprawie ustanowienia ram na potrzeby osiągnięcia neutralności klimatycznej i zmiany rozporządzeń (WE) nr 401/2009 i (UE) 2018/1999 (Europejskie prawo o klimacie) ([7]), w tym cel prawny polegający na osiągnięciu przez UE neutralności klimatycznej do 2050 r., z założeniem osiągnięcia celu pośredniego polegającego na zmniejszeniu emisji netto gazów cieplarnianych o co najmniej 55 % do 2030 r. w porównaniu z poziomami z 1990 r.,

([1]) Dz.U. L 57 z 18.2.2021, s. 17, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2021/241/oj.
([2]) Dz.U. L 153 z 3.5.2021, s. 48, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2021/691/oj.
([3]) Dz.U. L 231 z 30.6.2021, s. 1, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2021/1056/oj.
([4]) Dz.U. L 231 z 30.6.2021, s. 21, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2021/1057/oj.
([5]) Dz.U. L 231 z 30.6.2021, s. 60, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2021/1058/oj.
([6]) Dz.U. L 231 z 30.6.2021, s. 159, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2021/1060/oj.
([7]) Dz.U. L 243 z 9.7.2021, s. 1, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2021/1119/oj.

— uwzględniając rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2024/1735 z dnia 13 czerwca 2024 r. w sprawie ustanowienia ram środków na rzecz wzmocnienia europejskiego ekosystemu produkcji technologii neutralnych emisyjnie i zmieniające rozporządzenie (UE) 2018/1724 ([8]),

— uwzględniając swoją rezolucję z dnia 25 marca 2021 r. w sprawie polityki spójności i regionalnych strategii środowiskowych w walce ze zmianą klimatu ([9]),

— uwzględniając swoją rezolucję z dnia 20 maja 2021 r. w sprawie odwrócenia tendencji demograficznych w regionach UE za pomocą instrumentów polityki spójności ([10]),

— uwzględniając swoją rezolucję z dnia 7 czerwca 2022 r. w sprawie wysp UE i polityki spójności: obecna sytuacja i przyszłe wyzwania ([11]),

— uwzględniając swoją rezolucję z dnia 15 września 2022 r. w sprawie spójności gospodarczej, społecznej i terytorialnej w UE: sprawozdanie na temat spójności ([12]),

— uwzględniając swoją rezolucję z dnia 23 listopada 2023 r. w sprawie tworzenia miejsc pracy – sprawiedliwa transformacja i inwestycje społeczne ([13]),

— uwzględniając swoją rezolucję z dnia 23 listopada 2023 r. w sprawie wykorzystania potencjału talentów w regionach Europy ([14]),

— uwzględniając swoją rezolucję z dnia 12 grudnia 2023 r. w sprawie przekształcenia przyszłych ram funduszy strukturalnych UE w celu wsparcia regionów szczególnie dotkniętych problemami związanymi z transformacją motoryzacyjną, ekologiczną i cyfrową ([15]),

— uwzględniając swoją rezolucję z dnia 14 marca 2024 r. w sprawie polityki spójności w latach 2014–2020 – realizacja i wyniki w państwach członkowskich ([16]),

— uwzględniając porozumienie paryskie przyjęte podczas 21. Konferencji Stron Ramowej Konwencji Narodów Zjednoczonych w sprawie Zmian Klimatu (COP21) w Paryżu 12 grudnia 2015 r.,

— uwzględniając agendę terytorialną 2030 – przyszłość dla wszystkich obszarów, przyjętą 1 grudnia 2020 r. na nieformalnym posiedzeniu ministrów odpowiedzialnych za planowanie przestrzenne, rozwój terytorialny lub spójność terytorialną,

— uwzględniając komunikat Komisji z dnia 4 marca 2021 r. pt. „Plan działania na rzecz Europejskiego filaru praw socjalnych" (COM(2021)0102),

— uwzględniając komunikat Komisji z dnia 14 lipca 2021 r. pt. „»Gotowi na 55«: osiągnięcie unijnego celu klimatycznego na 2030 r. w drodze do neutralności klimatycznej" (COM(2021)0550),

— uwzględniając sprawozdanie Komisji z lutego 2024 r. pt. „Forging a sustainable future together: cohesion for a competitive and inclusive Europe. Report of the High-Level Group on the Future of Cohesion Policy" [Wspólne budowanie zrównoważonej przyszłości – spójność na rzecz konkurencyjnej i sprzyjającej włączeniu społecznemu Europy. Sprawozdanie grupy wysokiego szczebla ds. przyszłości polityki spójności],

— uwzględniając komunikat Komisji z dnia 27 marca 2024 r. w sprawie 9. sprawozdania na temat spójności (COM(2024)0149),

— uwzględniając komunikat Komisji z dnia 26 lutego 2025 r. pt. „Pakt dla czystego przemysłu: wspólny plan działania na rzecz konkurencyjności i dekarbonizacji (COM(2025)0085),

— uwzględniając komunikat Komisji z dnia 5 marca 2025 r. pt. „Unia umiejętności" (COM(2025)0090),

— uwzględniając opinię Europejskiego Komitetu Regionów z dnia 8 października 2024 r. pt. „Sprawiedliwa transformacja dla wszystkich regionów UE" ([17]),

([8]) Dz.U. L, 2024/1735, 28.6.2024, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2024/1735/oj.
([9]) Dz.U. C 494 z 8.12.2021, s. 26.
([10]) Dz.U. C 15 z 12.1.2022, s. 125.
([11]) Dz.U. C 493 z 27.12.2022, s. 48.
([12]) Dz.U. C 125 z 5.4.2023, s. 100.
([13]) Dz.U. C, C/2024/4224, 24.7.2024, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2024/4224/oj.
([14]) Dz.U. C, C/2024/4225, 24.7.2024, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2024/4225/oj.
([15]) Dz.U. C, C/2024/4166, 2.8.2024, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2024/4166/oj.
([16]) Dz.U. C, C/2024/6562, 12.11.2024, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2024/6562/oj.
([17]) Dz.U. C, C/2024/7058, 4.12.2024, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2024/7058/oj.

— uwzględniając opinię Europejskiego Komitetu Regionów z dnia 21 listopada 2024 r. pt. „Odnowiona polityka spójności po 2027 r., która nikogo nie pozostawia w tyle” ([18]),

— uwzględniając sprawozdanie Enrica Letty z dnia 17 kwietnia 2024 r. pt. „Much more than a market, Speed, Security, Solidarity, Empowering the Single Market to deliver a sustainable future and prosperity for all EU Citizens” [Znacznie więcej niż rynek. Szybkość, bezpieczeństwo, solidarność – wzmocnienie jednolitego rynku w celu zapewnienia zrównoważonej przyszłości i dobrobytu wszystkim obywatelom UE],

— uwzględniając sprawozdanie Maria Draghiego z dnia 9 września 2024 r. na temat przyszłości europejskiej konkurencyjności,

— uwzględniając art. 55 Regulaminu,

— uwzględniając opinię przedstawioną przez Komisję Zatrudnienia i Spraw Socjalnych,

— uwzględniając sprawozdanie Komisji Rozwoju Regionalnego (A10-0137/2025),

A. mając na uwadze, że ambitny cel polegający na przejściu na gospodarkę neutralną pod względem emisji dwutlenku węgla najpóźniej do 2050 r. może przynieść znaczne korzyści gospodarcze, środowiskowe i społeczne, w tym tworzenie nowych gałęzi przemysłu, możliwości zatrudnienia i poprawę jakości życia; mając jednocześnie na uwadze, że transformacja ta może również pogłębić istniejące rozbieżności między regionami, wpływając w nieproporcjonalnej mierze na słabsze grupy społeczne ze względu na czynniki społeczno-gospodarcze utrudniające im czerpanie korzyści z transformacji, a także może powodować nowe słabości, zwłaszcza w regionach w dużym stopniu uzależnionych od wysokoemisyjnych gałęzi przemysłu, w tym w regionach górniczych;

B. mając na uwadze, że regiony UE różnią się znacznie między sobą pod względem specyfiki społeczno-gospodarczej oraz mają różne poziomy rozwoju, infrastrukturę, tendencje demograficzne i warunki na rynku pracy, i oczywiste jest, że nie ma jednego uniwersalnego rozwiązania, które mogłoby odpowiednio zaspokoić ich zróżnicowane potrzeby; mając na uwadze, że regiony słabiej rozwinięte zazwyczaj bardziej odczuwają skutki transformacji w porównaniu z regionami lepiej rozwiniętymi;

C. mając na uwadze, że w całej Europie utrzymują się różnice w szybkości transformacji cyfrowej i łączności, zwłaszcza na obszarach wiejskich i oddalonych; mając na uwadze, że w wielu regionach odczuwających skutki transformacji brakuje podstawowej infrastruktury i kluczowych usług, co ogranicza ich zdolność do przyciągania inwestycji produkcyjnych zapewniających zrównoważone ożywienie gospodarcze; mając na uwadze, że potrzebne są większe inwestycje, aby przyspieszyć przejście na zrównoważoną i inteligentną mobilność oraz zmodernizować i zdywersyfikować systemy infrastruktury w celu zwiększenia dostępności, promowania innowacji i wspierania przejścia na bardziej ekologiczną gospodarkę; mając na uwadze, że polityka spójności powinna odgrywać strategiczną rolę w niwelowaniu tych luk, promowaniu spójności terytorialnej i zadbaniu o to, aby żaden region nie został pominięty podczas transformacji;

D. mając na uwadze, że wiele z najbiedniejszych i najbardziej narażonych na zagrożenia regionów znajduje się we wschodniej części UE; mając na uwadze, że wojna w Ukrainie ma dodatkowy, negatywny wpływ na te regiony;

E. mając na uwadze, że fizyczne odłączenie i odizolowanie wysp od kontynentu stanowi trwałą i niekorzystną pod względem strukturalnym sytuację, która wpływa na wiele aspektów życia gospodarczego i społecznego, w tym na dostęp do rynku pracy, edukacji, opieki zdrowotnej, mobilności i usług publicznych; mając na uwadze, że ograniczone terytorium wysp znacznie zmniejsza możliwości podnoszenia i zmiany kwalifikacji zawodowych, negatywnie wpływając tym samym na zdolność pracowników do przystosowania się do zmian strukturalnych lub zmian sektorowych, takich jak zmiany spowodowane transformacją ekologiczną i cyfrową; mając na uwadze, że w wielu przypadkach brak alternatyw zmusza pracowników do opuszczenia regionów pochodzenia w celu znalezienia możliwości zatrudnienia w innym miejscu, co skutecznie podważa ich „prawo do pozostania” i przyczynia się do depopulacji i drenażu mózgów na terytoriach wyspiarskich;

F. mając na uwadze, że unijny Fundusz na rzecz Sprawiedliwej Transformacji (FST) jest i powinien pozostać ważnym narzędziem gwarantującym, by osoby żyjące na terytoriach odczuwających skutki dążenia do osiągnięcia neutralności klimatycznej nie zostały pozostawione samym sobie, oraz by przyczynić się do realizacji celu, jakim jest umożliwienie regionom i ludności łagodzenia skutków transformacji dla społeczeństwa, zatrudnienia, gospodarki i środowiska; mając na uwadze, że na obecnym etapie okresu programowania wskaźniki absorpcji pozostają zbyt niskie;

([18]) Dz.U. C, C/2025/285, 24.1.2025, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2025/285/oj.

G. mając na uwadze, że przejście na gospodarkę niskoemisyjną, globalny kryzys klimatyczny i zanieczyszczenie środowiska oraz wpływ tych zjawisk na żywienie, kształcenie i zdrowie oznaczają również kryzys praw dzieci w wielu różnych regionach UE, w związku z czym należy podjąć skuteczne i znaczące środki w celu umożliwienia dzieciom i przyszłym pokoleniom godnego dorastania i zdobywania umiejętności wymaganych w przyszłości na rynku wykwalifikowanych pracowników;

H. mając na uwadze, że zalecenia dla państw członkowskich w zakresie ogólnej, odpowiednio finansowanej strategii walki z ubóstwem, zwłaszcza ubóstwem dzieci i ich rodzin w UE, oraz polityki i działań związanych z jej realizacją, wspierają pogłębienie rynku wewnętrznego i postępy w osiąganiu spójności gospodarczej, społecznej i terytorialnej, a także cel Komisji, jakim jest dążenie do konkurencyjnej Europy zróżnicowanych regionów, sprzyjającej integracji społecznej;

I. mając na uwadze, że Europa doświadcza obecnie niedoborów siły roboczej i kwalifikacji, co ogranicza konkurencyjność Unii, jak stwierdzono w sprawozdaniach Draghiego i Letty; mając na uwadze, że strategiczna decentralizacja rozwoju przemysłowego i technologicznego oraz inwestycji w tych dziedzinach w regionach dotkniętych transformacją może pomóc w zaradzeniu takim niedoborom, ale wymaga wystarczających inwestycji w towarzyszące usługi publiczne i infrastrukturę, takie jak mieszkalnictwo, edukacja i transport;

J. mając na uwadze, że wiele branż odczuwających najsilniej skutki dekarbonizacji mierzyło się z niekorzystnymi warunkami pracy i zależnością od pracowników sezonowych; mając na uwadze, że transformacja ekologiczna i cyfrowa musi iść w parze ze sprawiedliwością społeczną; mając na uwadze, że sprawiedliwa transformacja powinna pomóc w rozwiązaniu problemu dyskryminacji w miejscu pracy, zapewnieniu godnych warunków pracy o wysokiej jakości, podniesieniu standardów pracy oraz zapewnieniu skutecznych siatek bezpieczeństwa i mechanizmów ochrony pracowników, których stanowiska pracy są objęte procesem transformacji;

K. mając na uwadze, że turystyka jest kluczowym sektorem gospodarki UE, bezpośrednio i pośrednio przyczyniającym się do wytworzenia ponad 10 % PKB UE i odgrywającym istotną rolę w zwiększaniu konkurencyjności i dobrobytu społecznego oraz tworzeniu trwałych miejsc pracy, zwłaszcza w regionach silnie uzależnionych od turystyki; mając na uwadze, że turystyka może znacząco przyczynić się do spójności terytorialnej, zwłaszcza w regionach oddalonych, wiejskich, przybrzeżnych, najbardziej oddalonych i wyspiarskich, oraz że może wspierać dywersyfikację gospodarczą i sprawiedliwą transformację na obszarach stojących w obliczu wyzwań strukturalnych, wyludniania lub zależności od wysokoemisyjnych gałęzi przemysłu; mając na uwadze, że przemysł turystyczny Unii, składający się w dużej mierze z 2,3 mln małych i średnich przedsiębiorstw (MŚP), zatrudnia około 12,3 mln osób i stanowi ważną działalność gospodarczą o znaczących efektach mnożnikowych w różnych sektorach; mając na uwadze, że w ramach sprawiedliwej transformacji polityka spójności powinna wspierać strategie zrównoważonej turystyki, zwiększając odporność, innowacje oraz transformację ekologiczną i cyfrową w sektorze turystyki, przy jednoczesnym propagowaniu wzrostu sprzyjającego włączeniu społecznemu i zapewnieniu ochrony dziedzictwa kulturowego i naturalnego;

L. mając na uwadze, że Unia Europejska, w przeciwieństwie do swoich głównych konkurentów, jest światowym liderem w redukcji emisji i jednocześnie stoi w obliczu wielu wyzwań wynikających ze złożonego globalnego kontekstu geopolitycznego i gospodarczego;

M. mając na uwadze, że proces transformacji energetycznej powinien iść w parze z konkurencyjnością gospodarczą i że konieczne jest zagwarantowanie bezpieczeństwa energetycznego regionów przechodzących transformację;

N. mając na uwadze, że energia jądrowa jest uwzględniona w zielonej systematyce, a zatem przyczynia się do przejścia na zdekarbonizowaną gospodarkę; mając na uwadze, że większe inwestycje w ten rodzaj energii pomogłyby w osiągnięciu celów Unii, jakimi są autonomia strategiczna i redukcja emisji dwutlenku węgla; mając ponadto na uwadze, że to źródło energii byłoby skutecznym substytutem w odniesieniu do efektywności energetycznej, tworzenia miejsc pracy i wzrostu gospodarczego w regionach przechodzących transformację;

O. mając na uwadze, że kontynent europejski ociepla się szybciej niż reszta świata, a zagrożenia związane ze zmianą klimatu stają się coraz bardziej skomplikowane i trudne do rozwiązania;

P. mając na uwadze, że należy zwrócić szczególną uwagę na trudną sytuację wysp oraz regionów wyspiarskich i najbardziej oddalonych i udzielić im wsparcia, zważywszy na poważne wyzwania społeczno-gospodarcze, z którymi borykają się one w związku z transformacją w dążeniu do osiągnięcia celów energetycznych UE na 2030 r. oraz celu, jakim jest osiągnięcie do 2050 r. gospodarki neutralnej dla klimatu; mając na uwadze, że współistniejące utrudnienia na wyspach, wynikające z wyspiarskiego charakteru, w połączeniu z poważnymi skutkami kryzysu klimatycznego jeszcze bardziej pogarszają sytuację ich obywateli, pogłębiając istniejące różnice społeczne i gospodarcze; mając na uwadze, że coraz częstsze występowanie ekstremalnych zjawisk pogodowych i klęsk żywiołowych, takich jak susze, powodzie i pożary, jeszcze bardziej pogłębia różnice rozwojowe i utrudnia postępy w zrównoważonym rozwoju regionów wyspiarskich UE;

Q. mając na uwadze, że bez odpowiedniej uwagi i wsparcia finansowego regiony poprzednio zależne od produkcji energii, w tym produkcji torfu, działalności wydobywczej i procesów rafineryjnych, a także inne regiony wysoce uprzemysłowione, są narażone na ryzyko pogorszenia się sytuacji gospodarczej, co zmniejszy ich konkurencyjność; mając na uwadze, że obszary te często borykają się z wyzwaniami demograficznymi takimi jak trwałe wyludnienie, zwłaszcza na obszarach wiejskich, wyspach i w regionach najbardziej oddalonych, a także starzenie się społeczeństwa i drenaż mózgów, w połączeniu z ograniczonym dostępem do inwestycji, nieodpowiednią infrastrukturą, niewystarczającą łącznością oraz powiększającą się luką w wydajności i możliwościach zatrudnienia w porównaniu z bardziej dynamicznymi regionami; mając na uwadze, że wyzwania te wymagają kompleksowego wsparcia i konkretnych strategii rekonwersji, aby przekształcić je w możliwości;

R. mając na uwadze, że skuteczność strategii sprawiedliwej transformacji zależy od spójnego i strategicznego wykorzystania instrumentów finansowych UE; mając na uwadze, że w związku z tym zasadnicze znaczenie ma utrzymanie terytorialnego i ukierunkowanego na konkretny obszar podejścia do terytorialnych planów sprawiedliwej transformacji, zapewniającego zaangażowanie władz regionalnych i lokalnych w opracowywanie strategii oddolnych dla terytoriów objętych programem;

S. mając na uwadze, że należy wzmocnić pomoc techniczną dla organów publicznych w ramach FST, InvestEU i instrumentu pożyczkowego na rzecz sektora publicznego – trzech filarów mechanizmu sprawiedliwej transformacji;

T. mając na uwadze, że proces ubiegania się o środki z FST musi zostać uproszczony, usprawniony i uelastyczniony, aby zapewnić szerszą dostępność oraz umożliwić szybsze i skuteczniejsze rozmieszczenie zasobów; mając na uwadze, że uproszczenie procedur ma zasadnicze znaczenie dla maksymalizacji wpływu FST, zwłaszcza w przypadku mniejszych regionów i władz lokalnych o ograniczonych zdolnościach administracyjnych, oraz dla dopilnowania, by wsparcie dotarło w odpowiednim czasie do społeczności i pracowników najbardziej dotkniętych transformacją ekologiczną;

Ukierunkowanie na obszary, w których zlikwidowano miejsca pracy

1. apeluje do Komisji, aby na wniosek państw członkowskich, w ramach partnerstwa z władzami regionalnymi i lokalnymi, ułatwiła stworzenie specjalnych stref ekonomicznych FST dla regionów, których dotyczy zamknięcie zakładów, do czasu gdy większość utraconych lokalnie miejsc pracy zostanie zastąpiona innymi miejscami na danym obszarze, z zapewnieniem priorytetowego dostępu do finansowania w pierwszej kolejności bezpośrednio dotkniętym lokalizacjom w ogólnie pojętym sąsiedztwie tego obszaru, w którym zlikwidowano miejsca pracy, oraz innym obszarom, pod warunkiem należytego wykazania, że bezpośrednie lub pośrednie skutki tych strat uzasadniają dostęp do FST; podkreśla, że należy uwzględnić również kryteria społeczne, takie jak lokalne stopy bezrobocia, niepewność społeczno-gospodarcza i zwiększone ryzyko wykluczenia społecznego, przy zapewnieniu, aby odbudowa gospodarcza była prowadzona przez społeczność i trwała;

2. wzywa do szybszego podejmowania decyzji dotyczących planowania wraz ze specjalnymi środkami, instrumentami finansowymi i zachętami w tych strefach, w tym do stosowania tymczasowych i ukierunkowanych zachęt podatkowych dla przedsiębiorstw i inwestycji, pod warunkiem że nie podważają one stabilności jednolitego rynku; potwierdza, że dzięki takim środkom można tworzyć miejsca pracy, dostarczać możliwości osobom mieszkającym w tych regionach i wspierać podmioty gospodarcze, przyznając pierwszeństwo MŚP, mikroprzedsiębiorstwom i przedsiębiorstwom prowadzącym tradycyjną lokalną i rodzinną działalność, wzmacniając rozwój regionalny i konkurencyjność;

3. podkreśla, że specjalne strefy ekonomiczne mają potencjał pobudzania inwestycji i wzrostu gospodarczego w regionach, takich jak specjalne strefy ekonomiczne utworzone na lotnisku Shannon w hrabstwie Clare w Irlandii w 1959 r. oraz w Katowicach w województwie śląskim w Polsce w 1996 r.; podkreśla jednak, że mechanizmy te muszą podlegać rygorystycznym przepisom, aby dopilnować, że korzyści gospodarcze skutecznie docierają do lokalnych społeczności, zapobiegają wszelkim formom dumpingu społecznego lub podatkowego, praniu pieniędzy lub uchylaniu się od opodatkowania i podlegają surowym kryteriom zrównoważonego rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, przy czym należy traktować priorytetowo przedsiębiorstwa lokalne, zwłaszcza MŚP i mikroprzedsiębiorstwa;

4. apeluje o włączenie regionów wyspiarskich jako obszarów kwalifikujących się do stosowania obniżonych stawek podatkowych w ramach wyspiarskich stref ekonomicznych FST, aby zaradzić na tych terytoriach nieproporcjonalnie wysokim kosztom utrzymania, które jeszcze bardziej wzrastają w wyniku transformacji ekologicznej i energetycznej; podkreśla, że takie środki fiskalne mają zasadnicze znaczenie dla zwiększenia efektywności ekonomicznej społeczności wyspiarskich, wspierania lokalnych przedsiębiorstw i przyciągania zrównoważonych inwestycji; podkreśla, że ukierunkowane zachęty podatkowe mogą służyć jako skuteczne narzędzie przeciwdziałania utrzymującej się tendencji do wyludniania się wysp, promowania tworzenia miejsc pracy i wspierania odpornych, samowystarczalnych gospodarek lokalnych, przy jednoczesnym zapewnieniu sprawiedliwej i sprzyjającej włączeniu społecznemu transformacji w kierunku neutralności klimatycznej;

Kształcenie, szkolenie pracowników i praktyki zawodowe

5. wskazuje, że fundusze unijne (europejskie fundusze strukturalne i inwestycyjne, a w szczególności Europejski Fundusz Społeczny Plus (EFS+) i Instrument na rzecz Odbudowy i Zwiększania Odporności (RRF)) oraz FST są wykorzystywane do uzupełnienia inwestycji różnych regionów w dziedzinie wczesnej edukacji;

6. przypomina, że wiele regionów objętych FST może poszczycić się bogatą i godną podziwu historią szkoleń i praktyk zawodowych, które są niezbędne do zmiany kwalifikacji pracowników oraz do dostosowania się do nowych wymagań rynku pracy; podkreśla, że ich kontynuację należy uznać za priorytet; apeluje, by w ramach FST wspierać dostęp do szkoleń i praktyk zawodowych, zwłaszcza dla kobiet, młodzieży i społeczności marginalizowanych;

7. zwraca uwagę na potrzebę nadania priorytetu inwestycjom na wszystkich poziomach kształcenia i szkolenia w regionach dotkniętych skutkami transformacji, w tym poprzez włączenie umiejętności ekologicznych i cyfrowych, umiejętności czytania i pisania oraz podstawowych umiejętności rozumowania matematycznego, a także umiejętności w dziedzinie nauk przyrodniczych, technologii, inżynierii i matematyki (STEM) do programów szkoleniowych, zgodnie z niedawnymi komunikatami Komisji w sprawie unii umiejętności, planu działania na rzecz umiejętności podstawowych oraz strategicznych ram edukacji w dziedzinie STEM; podkreśla znaczenie finansowania w celu wzmocnienia podstawowych umiejętności cyfrowych i technicznych, aby zwiększyć szanse na zatrudnienie i konkurencyjność; podkreśla, że należy odpowiednio finansować ze środków UE kształcenie dzieci i studentów pochodzących z obszarów objętych transformacją, w tym udzielać wsparcia finansowego dla szkolnictwa średniego i wyższego;

8. podkreśla, że niedobór wyspecjalizowanych nauczycieli pogłębia braki w umiejętnościach w sektorach strategicznych i osłabia konkurencyjność gospodarczą regionów słabiej rozwiniętych; wzywa do opracowania ukierunkowanych programów w celu zwiększenia atrakcyjności zawodu nauczyciela, w szczególności w dziedzinie STEM, poprzez zachęty gospodarcze i pozagospodarcze, zwłaszcza w regionach dotkniętych transformacją; podkreśla, że należy przeznaczyć konkretne zasoby na innowacyjne szkolenia dla nauczycieli i szkoleniowców oraz rozwój cyfrowych umiejętności pedagogicznych, które mają zasadnicze znaczenie dla przygotowania pracowników do transformacji przemysłowej; apeluje o środki służące poprawie wynagrodzeń i warunków pracy nauczycieli w celu przyciągnięcia i zatrzymania wykwalifikowanych nauczycieli, zwłaszcza na obszarach przechodzących transformację, poprzez uznanie kluczowej roli tych nauczycieli w przygotowaniu siły roboczej na przyszłe potrzeby sektora przemysłu; wzywa Komisję do oceny wpływu inwestowania w szkolenia dla nauczycieli i szkoleniowców, aby zapewnić lepsze wykorzystanie finansowania i optymalizację wyników w zakresie umiejętności zdobytych przez studentów i pracowników w regionach słabiej rozwiniętych;

9. uznając inwestycje już dokonane w praktyki zawodowe, wzywa do wykorzystania znacznej części funduszy edukacyjnych w regionach odczuwających skutki transformacji na praktyki i szkolenia zawodowe dostosowane do potrzeb społeczności lokalnej, w której zlikwidowano miejsca pracy, za pośrednictwem wysokiej jakości programów przygotowania zawodowego, zapewniających odpowiednie wynagrodzenie, godne warunki pracy i wysokiej jakości szkolenia;

10. podkreśla, że polityka spójności jest właściwą odpowiedzią na nierówności ekonomiczne, przy czym jej rola jest szczególnie ważna w obliczu zagrożenia dezindustrializacją; wzywa do większej koordynacji między FST, EFS+ i Europejskim Funduszem Rozwoju Regionalnego, aby zmaksymalizować ich wpływ na zmianę miejsca zatrudnienia i przekwalifikowanie pracowników odczuwających skutki restrukturyzacji przemysłu; apeluje ponadto o to, by zarządzanie funduszem EFS+ było bardziej skoncentrowane na regionach, zgodnie z podejściem wielopoziomowym obejmującym władze krajowe, regionalne i lokalne, oraz o osiągnięcie większej i lepszej synergii między EFS+ a FST, zwłaszcza w dziedzinie kształcenia i szkolenia; uznaje również zasadniczą rolę Europejskiego Banku Inwestycyjnego we wspieraniu sprawiedliwej transformacji oraz potrzebę dalszego zacieśniania współpracy między inwestycjami publicznymi i prywatnymi;

11. podkreśla znaczenie dostosowania polityki spójności, w tym FST, do regionalnych strategii innowacji i priorytetów dotyczących inteligentnej specjalizacji w celu zwiększenia konkurencyjności regionalnej oraz wspierania dywersyfikacji gospodarczej i odporności obszarów przechodzących transformację; wzywa Komisję i państwa członkowskie do zwrócenia szczególnej uwagi na obszary, w których występuje kryzys demograficzny, oraz do priorytetowego traktowania obszarów przechodzących transformację w stosunku do tych, których transformacja nie dotyczy, przy wyborze projektów kwalifikujących się do finansowania w ramach FST, przez zwiększenie punktacji dla inicjatyw gospodarczych, które są bezpośrednio zlokalizowane w gminach, w których zamknięto zakłady w sektorach wysokoemisyjnych, tak aby zapewnić, że zachęta ta przełoży się na wymierne wyniki; wzywa Komisję i państwa członkowskie do dopilnowania, by fundusze dostępne w ramach RRF przyczyniły się do wsparcia procesu transformacji na terytoriach odczuwających jej skutki;

12. uznaje kluczową rolę przemysłu motoryzacyjnego w UE, w tym w tworzeniu zatrudnienia w różnych regionach; uważa, że włączenie sektora motoryzacyjnego w zakres sprawiedliwej transformacji ma zasadnicze znaczenie ze względu na wyzwania związane z globalną konkurencją w zakresie przechodzenia na elektromobilność oraz wpływ nieuzasadnionych barier handlowych; podkreśla potrzebę ukierunkowanych polityk, w ramach których priorytet nadany zostanie zmianie kwalifikacji pracowników i inicjatywom mającym na celu dywersyfikację modelu gospodarczego regionów charakteryzujących się znaczącym przemysłem motoryzacyjnym;

13. jest zdania, że szkolenia zawodowe są konieczną reakcją na transformację gospodarczą regionów; podkreśla potrzebę ustanowienia, za pośrednictwem FST, ambitnych i ukierunkowanych programów szkolenia zawodowego i zmiany kwalifikacji również dla osób poszukujących pracy i pracowników odczuwających bezpośrednio skutki przemiany gospodarczej, aby zapobiec pojawieniu się długoterminowego bezrobocia strukturalnego; podkreśla, że należy przeznaczyć konkretne środki finansowe na te programy w terytorialnych planach sprawiedliwej transformacji;

14. wzywa Komisję do współpracy z państwami członkowskimi, władzami lokalnymi i regionalnymi, związkami zawodowymi i lokalnymi przedsiębiorstwami w celu dopilnowania, aby szczególną uwagę poświęcono temu, by pracownicy, którzy stracili pracę, mogli uczestniczyć w programach zatrudnienia i szkoleń wspieranych z EFS+ i innych programach finansowanych ze środków UE w ich społecznościach;

15. podkreśla, że należy opracować programy praktyk zawodowych i szkoleń dla obszarów dotkniętych transformacją, we współpracy z lokalnymi przedsiębiorstwami, instytucjami edukacyjnymi, ośrodkami szkolenia i uczenia się przez całe życie, partnerami społecznymi oraz władzami lokalnymi i regionalnymi i administracją publiczną, aby zapewnić studentom i pracownikom pozostającym bez pracy możliwości i znaczące doświadczenia w ich społecznościach oraz zagwarantować im „prawo do pozostania";

16. podkreśla, że skuteczne programy zmiany i podnoszenia kwalifikacji wymagają odpowiedniego planowania i przygotowania na długo przed stopniowym wycofaniem lub znaczącą zmianą w przemyśle; zwraca uwagę, że szkolenie oraz przekwalifikowanie pracowników i osób poszukujących pracy, zdobywanie nowych kwalifikacji, podnoszenie kwalifikacji, przekwalifikowanie i uczenie się przez całe życie muszą być prowadzone w sposób gwarantujący, że nikt, niezależnie od sektora zatrudnienia, rodzaju umowy, płci czy lokalizacji geograficznej, nie zostanie pominięty podczas transformacji ekologicznej i cyfrowej w UE; wzywa do przyjęcia środków w celu ułatwienia proaktywnego przewidywania i planowania potrzeb w zakresie umiejętności oraz zapewnienia tych praw wszystkim pracownikom odczuwającym skutki transformacji; zachęca państwa członkowskie i władze regionalne do ustanowienia „lokalnych rad ds. umiejętności" lub podobnych wielostronnych organów, których zadaniem będzie diagnozowanie lokalnych niedoborów umiejętności, przewidywanie potrzeb w zakresie umiejętności związanych z transformacją ekologiczną i cyfrową oraz doradzanie na temat ukierunkowanych inwestycji w ramach FST i EFS+;

17. proponuje, by stworzyć regionalny mechanizm monitorowania i oceny wpływu systemów przygotowania zawodowego skupiający wszystkie zainteresowane strony – władze lokalne, pracodawców, instytucje edukacyjne i młodych ludzi; uważa, że umożliwiłoby to szybkie dostosowanie strategii szkoleniowych do wymagań rynku pracy i bezpośrednich informacji zwrotnych od uczestników, co zapewni trwałość i skuteczność praktyk zawodowych w perspektywie długoterminowej;

18. zwraca uwagę, że regiony przechodzące transformację ekologiczną borykają się z niedoborem umiejętności i siły roboczej, podczas gdy w wielu częściach Europy występuje kryzys mieszkaniowy i przeludnienie na obszarach miejskich; proponuje, by utworzyć w tych regionach program nabywania mieszkań po przystępnych cenach, i zwraca uwagę, że program ten powinien przyciągać młodych ludzi, przyczyniając się w ten sposób do ożywienia gospodarczego i społecznego tych obszarów;

19. zachęca państwa członkowskie do włączenia gwarancji mieszkaniowych, programów wspólnego zamieszkiwania i wsparcia w zakresie wynajmu dla praktykantów i studentów do projektów wspieranych z FST i EFS+, zwłaszcza w regionach, w których występuje wysoki poziom bezrobocia wśród młodzieży lub które doświadczają kryzysu demograficznego;

20. wzywa do przeznaczenia części funduszy spójności na renowację mieszkań gospodarstw domowych o najniższych dochodach i najmniej efektywnych energetycznie budynków, które w przeciwnym razie pozostałyby w tyle w ramach transformacji ekologicznej;

Plan na rzecz wysokiej jakości zatrudnienia

21. wskazuje, że w procesie sprawiedliwej transformacji nie uwzględniono w wystarczającym stopniu specyfiki różnych profili pracowników i społeczności odczuwających skutki transformacji; odnotowuje z żalem, że nie stworzono alternatyw dla pracy sezonowej, zarówno jako źródła dodatkowego dochodu dla pracowników, jak i szansy dla studentów na uzyskanie dochodu;

22. zwraca uwagę na bezrobocie, w tym w szczególności bezrobocie młodzieży, w wielu regionach, na obszarach wiejskich i w państwach członkowskich; podkreśla w związku z tym potrzebę dostępności przystępnych cenowo mieszkań, transportu i edukacji oraz włączenia młodych pokoleń, w szczególności z gospodarstw domowych o niskich dochodach;

23. podkreśla, że należy uzupełnić finansowanie rad ds. szkolnictwa wyższego i szkolenia w celu zapewnienia przekwalifikowania i nabywania nowych kwalifikacji zawodowych przez pracowników, którzy rozważają zmianę profilu zawodowego lub którzy stracili pracę, w szczególności kobiet i osób po 50 roku życia; proponuje, aby FST oferował również w pobliżu miejsca zamieszkania możliwości przekwalifikowania, nabywania nowych kwalifikacji i edukacji członkom najbliższej rodziny pracowników odczuwających skutki transformacji;

24. ostrzega, że niektóre z zakładów przemysłowych, które zostały zamknięte lub są w trakcie zamykania, oferują warunki pracy powyżej średniej ekonomicznej, w tym wyższe płace, dodatki za ponoszone ryzyko i ubezpieczenie zdrowotne dla pracowników i ich rodzin; podkreśla w związku z tym potrzebę tymczasowego finansowania w ramach FST w celu zrekompensowania różnicy między zasiłkami dla bezrobotnych a nowym wynagrodzeniem, aby umożliwić płynniejszą transformację i zapewnić wypełnienie wszystkich wcześniej przyjętych zobowiązań umownych;

25. z zadowoleniem przyjmuje zobowiązanie Komisji do przedstawienia do końca 2025 r. propozycji planu działania na rzecz miejsc pracy wysokiej jakości, opracowanego wspólnie z partnerami społecznymi w celu zapewnienia sprawiedliwej transformacji dla wszystkich; przypomina, że plan działania powinien wspierać godziwe wynagrodzenie, wysokie standardy w dziedzinie zdrowia i bezpieczeństwa, dobre warunki pracy, szkolenia i sprawiedliwą zmianę wykonywanej pracy dla pracowników, w tym osób samozatrudnionych, zwłaszcza przez zwiększenie zakresu rokowań zbiorowych; podkreśla, że w planie działania należy uznać zarządzanie transformacją za kluczowy priorytet i uwzględnić towarzyszące propozycje, które konkretnie wspierają pracowników;

26. podkreśla, że należy niezwłocznie zatwierdzić „umowy społeczne" zwarte z myślą o sektorach gospodarki objętych procesem sprawiedliwej transformacji i zgłoszone Komisji; podkreśla, że te umowy społeczne powinny opierać się na rzetelnej diagnozie i prognozach gospodarczych, wspierać rokowania zbiorowe i poszanowanie praw pracowniczych, a także uwzględniać specyfikę danych regionów; popiera utworzenie mechanizmów ochrony socjalnej dla pracowników odczuwających bezpośrednio skutki transformacji przemysłowej i energetycznej, w tym dochodów w okresie przejściowym i ukierunkowanego przedłużenia świadczeń dla bezrobotnych; apeluje o dyrektywę w sprawie sprawiedliwej transformacji w świecie pracy, która określi ramy prawne zapewniające tworzenie miejsc pracy wysokiej jakości w regionach przechodzących transformację; zachęca do tworzenia grup pracowników w branżach przechodzących transformację, co umożliwi byłym pracownikom bezpośrednie czerpanie korzyści z regionalnej odnowy gospodarczej;

27. wzywa Komisję do tego, aby ułatwiła utworzenie społecznego programu szkoleniowego dla starszych osób bezrobotnych, zwłaszcza kobiet i osób długotrwale bezrobotnych, które nie mają możliwości przekwalifikowania się i podjęcia nowej pracy, aby zapewnić im wsparcie aż do emerytury w celu zagwarantowania im godnego poziomu życia; podkreśla potrzebę wzmocnienia roli kobiet i promowania integracji osób z niepełnosprawnościami;

28. podkreśla, że państwa członkowskie muszą priorytetowo traktować dostęp do gruntów państwowych i w miarę możliwości powinny odzyskiwać, rekultywować i przekształcać budynki i inne aktywa, takie jak stare obiekty przemysłowe i kopalnie, na potrzeby nowych projektów finansowanych w ramach FST, w tym w dziedzinie odnawialnych źródeł energii, renowacji pod kątem efektywności energetycznej lub ekologicznej reindustrializacji; podkreśla, że państwa członkowskie i Komisja powinny nadzorować i monitorować ten proces;

Wdrożenie i zarządzanie

29. podkreśla, że transformacja regionów kwalifikujących się do wsparcia z FST nie została jeszcze zakończona i że regiony te będą nadal potrzebować szczególnego wsparcia, aby sprostać różnym wyzwaniom związanym z transformacją energetyczną w przyszłości; uważa, że konieczne jest przyjęcie środków zapewniających maksymalne wykorzystanie tych funduszy, w tym poprzez uproszczenie procedur administracyjnych, ustanowienie mechanizmów wsparcia i doradztwa, aby pomóc władzom lokalnym w dostępie do niezbędnych inwestycji i ich skutecznym wykorzystaniu, a także zwiększenie płatności zaliczkowych dla władz lokalnych;

30. wyraża ubolewanie, że w niektórych regionach UE obserwuje się nieustanny odpływ młodych i wykwalifikowanych pracowników spowodowany zmianami demograficznymi i migracją, przy czym problem ten dotyczy w szczególności obszarów wiejskich i śródlądowych, wysp i regionów najbardziej oddalonych; przypomina w tym kontekście o znaczeniu silnych powiązań między obszarami wiejskimi i miejskimi, a także o ukierunkowanym wsparciu kobiet na obszarach wiejskich; przypomina, że taka skala migracji i wyludniania poważnie wpływa na konkurencyjność, wzrost gospodarczy, bezpieczeństwo żywnościowe, produktywność i zrównoważony rozwój regionów, których dotyczą te zjawiska;

31. z zaniepokojeniem odnotowuje, że w ostatnich latach nastąpił poważny spadek odpowiedniego poziomu krajowego finansowania przez państwa członkowskie ich biedniejszych regionów; przypomina o znaczeniu przestrzegania zasady UE dotyczącej dodatkowości; wzywa Komisję do dopilnowania, aby organy krajowe należycie uwzględniały spójność wewnętrzną przy opracowywaniu i wdrażaniu projektów w ramach funduszy strukturalnych i inwestycyjnych;

32. zgadza się, że wdrożenie procesu FST leży w gestii państw członkowskich, ale apeluje o zwiększenie roli władz lokalnych i regionalnych oraz podmiotów uczestniczących w procesie decyzyjnym, aby zapewnić dostosowanie strategii finansowania do konkretnych potrzeb społeczności odczuwających skutki transformacji oraz ich spójność z inwestycjami podejmowanymi w ramach innych funduszy strategicznych związanych ze sprawiedliwą transformacją; podkreśla, że kluczowe jest uproszczenie dostępu do wniosków i rozszerzenie zakresu funduszu, aby umożliwić innym regionom i sektorom odczuwającym w tej samej mierze skutki transformacji korzystanie z FST; podkreśla, że Komisja powinna przedstawić we współpracy z państwami członkowskimi jasne wytyczne dotyczące kwestii związanych z wdrażaniem w celu przyspieszenia przydziału funduszy i skutecznej realizacji inicjatyw FST;

33. uważa, że Komisja powinna była określić jasne wytyczne dla każdego państwa członkowskiego w dziedzinach takich jak inwestowanie w kształcenie i szkolenie, podnoszenie i zmiana kwalifikacji pracowników zmieniających zatrudnienie oraz umożliwienie inwestorom zewnętrznym zachowania kultury i tradycji dawnych regionów wydobycia węgla i torfu, a także pomoc w usuwaniu zanieczyszczeń wokół miejsc wydobycia; zachęca do wymiany know-how i najlepszych praktyk między regionami przechodzącymi transformację; wzywa ponadto do synergii z inicjatywami, takimi jak nowy europejski Bauhaus, dotyczącymi projektów, które przekształcają stare obiekty przemysłowe w obiekty społeczne i kulturalne;

34. przyznaje, że brakuje funduszy na oddolne projekty realizowane na dużą skalę; zaleca, aby w razie potrzeby braki te uzupełniono ze środków będących kontynuacją FST; podkreśla, że należy zapewnić regionom, władzom lokalnym i grupom społeczności specjalne wsparcie techniczne z FST od najwcześniejszych etapów, aby wzmocnić ich zdolność do oddolnego planowania i pomóc potencjalnym beneficjentom w przygotowaniu wysokiej jakości projektów o dużym oddziaływaniu;

35. stwierdza, że brakuje współfinansowania dla grup w sektorze wolontariackim ubiegających się o środki z FST i apeluje o uproszczony mechanizm finansowania; podkreśla, że należy przyznać wystarczające płatności zaliczkowe w wysokości ponad połowy kosztów kapitałowych lub wartości istotnej części projektu grupom, które uznaje się za obarczone niskim ryzykiem, dzięki czemu grupy te unikną wysokich stóp procentowych i opłat związanych z finansowaniem uzupełniającym i pomostowym, a tym samym umożliwi się lokalnym organizacjom wolontariackim i społecznościowym skuteczne realizowanie projektów związanych z transformacją;

36. wzywa do stworzenia większej synergii między sektorem publicznym i prywatnym, aby wspólnie zajęły się procesem transformacji, ułatwiając w ten sposób zmianę profilu produkcji na terytoriach poddanych temu procesowi;

37. podkreśla negatywny wpływ zasad pomocy państwa na grupy wolontariuszy i grupy non-profit; podkreśla w związku z powyższym zasadniczą rolę podmiotów ekonomii społecznej w zapewnianiu konkretnych, ugruntowanych w społeczności odpowiedzi na potrzeby społeczne obywateli UE oraz we wspieraniu integracyjnych, skoncentrowanych na ludziach rozwiązań na rzecz sprawiedliwej transformacji; uważa, że zasady pomocy państwa można złagodzić, w uzasadnionych warunkach, w odniesieniu do grup wolontariuszy i grup non-profit obarczonych niskim ryzykiem; wzywa zatem Komisję do współpracy z państwami członkowskimi w celu zapewnienia większej spójności i jasności w interpretacji przepisów dotyczących pomocy państwa w zakresie, w jakim mają one zastosowanie do grup społeczności i grup non-profit;

38. podkreśla, że należy opracować wzmocniony model korzyści dla społeczności, dostosowany do każdego regionu podlegającego sprawiedliwej transformacji; wzywa w związku z tym państwa członkowskie i instytucje zarządzające do przeznaczenia części środków FST na wspieranie tworzenia ekologicznych systemów społecznościowych, innowacji społecznych i gospodarki społecznej, w szczególności poprzez finansowanie obywatelskich spółdzielni energetycznych, partycypacyjnych projektów dotyczących lokalnej produkcji energii ze źródeł odnawialnych oraz inicjatyw promujących lokalną gospodarkę o obiegu zamkniętym; zwraca uwagę, że byli pracownicy i ich rodziny powinni mieć możliwość inwestowania w te projekty lub uczestniczenia w nich, co wzmocni powiązanie między transformacją ekologiczną a włączeniem społecznym;

39. powtarza, że prowadzone przez spółdzielnię lub społeczność projekty związane z mieszkalnictwem powinny korzystać z uproszczonego dostępu do finansowania z FST, w tym poprzez niższe progi współfinansowania i zaliczki; apeluje o przedstawienie państwom członkowskim wytycznych dotyczących umożliwienia podmiotom działającym w sektorze mieszkaniowym dostępu do funduszy;

40. wzywa do zmniejszenia obciążeń administracyjnych związanych z FST dla społeczności poprzez utworzenie wyspecjalizowanych podmiotów operacyjnych odpowiedzialnych za zarządzanie oraz stworzenie punktu kompleksowej obsługi i odpowiednich platform cyfrowych w celu zapewnienia wsparcia i pomocy w rozpatrywaniu wniosków i zarządzaniu wyłonionymi projektami, przy jednoczesnym zagwarantowaniu tym społecznościom równego dostępu do finansowania, co przyczyni się do niwelowania dysproporcji regionalnych;

41. apeluje, aby FST wspierał, promował i chronił dziedzictwo kulturowe i przemysłowe społeczności odczuwających skutki transformacji poprzez promowanie zrównoważonego rozwoju turystyki; zachęca do stworzenia specjalnych programów szkoleniowych dla przewodników zajmujących się dziedzictwem kulturowym, aby wspierać lokalne zatrudnienie i ciągłość kulturową oraz tworzenie centrów dla zwiedzających i przestrzeni interpretacji prezentujących lokalną historię, tradycje i transformację tych regionów, co przyczyni się do tworzenia lokalnych miejsc pracy i zachowania tożsamości kulturowej przy jednoczesnym promowaniu turystyki kulturalnej i edukacyjnej;

42. podkreśla strategiczne znaczenie prawa ludności do pozostania w ich regionach lub na okolicznych obszarach; wzywa Komisję do wydania szczegółowych wytycznych dotyczących sposobu wdrażania i egzekwowania tej zasady w całej UE i jej regionach; wzywa do bardziej zdecydowanego włączenia tej zasady, jako zasady przekrojowej, do wszystkich dziedzin polityki UE, tak by sprzyjały one realizacji celów spójności społecznej, gospodarczej i terytorialnej zapisanych w Traktatach;

Sprawiedliwość społeczna przed transformacją dla całej gospodarki

43. podkreśla kluczową rolę, jaką polityka spójności odgrywa w realizacji priorytetów polityki UE i pobudzaniu gospodarki UE poprzez przyczynianie się do sprawiedliwych, sprzyjających włączeniu społecznemu i zrównoważonych transformacji i rozwoju, promowanie konwergencji gospodarczej i społecznej między krajami i regionami oraz wspieranie innowacji i zatrudnienia; ubolewa, że z powodu ograniczonej elastyczności obecnych wieloletnich ram finansowych (WRF) Komisja ucieka się do zmiany kierunku polityki spójności, która nie jest narzędziem reagowania kryzysowego, ale po którą wielokrotnie sięgano – ze szkodą dla jej długoterminowych celów politycznych – aby zrekompensować braki w elastyczności budżetowej lub mechanizmach reagowania kryzysowego w WRF; wzywa Komisję i państwa członkowskie do szybszego wdrażania polityki spójności;

44. uważa, że zmiany geopolityczne, w połączeniu z innymi czynnikami, wywierają ogromny wpływ na funkcjonowanie gospodarki UE; podkreśla, że FST powinien nadal odgrywać decydującą rolę w procesie dekarbonizacji; wzywa Komisję i państwa członkowskie do przeanalizowania ram czasowych zamknięcia kluczowych podmiotów energetycznych w UE oraz do złagodzenia skutków tych zamknięć, przy zapewnieniu pracownikom „sprawiedliwości społecznej w okresie transformacji";

45. apeluje o zwrócenie szczególnej uwagi na potrzebę promowania połączeń elektrycznych, zwiększenia zdolności hostingowej sieci oraz wzmocnienia systemów magazynowania energii, jako niezbędne elementy skutecznej transformacji energetycznej; wzywa Komisję, aby zachęciła państwa członkowskie do pełnego wdrożenia przepisów dyrektywy (UE) 2019/944 ([19]) dotyczącej obywatelskich społeczności energetycznych, w której przewidziano konkretne środki ochrony gospodarstw domowych znajdujących się w trudnej sytuacji przed ubóstwem energetycznym w regionach korzystających z FST; uważa w tym kontekście, że należy wspierać kierowane przez lokalną społeczność projekty dotyczące zielonej infrastruktury i energii odnawialnej, takie jak instalacje słoneczne, wiatrowe i wodne, a także zrównoważony transport, które stymulują lokalne gospodarki, oferując ogromny potencjał tworzenia lokalnych miejsc pracy w budownictwie, inżynierii, konserwacji i powiązanych branżach;

46. podkreśla ważną rolę, jaką odgrywają państwa członkowskie we wspieraniu sektorowego dialogu społecznego i rokowań zbiorowych, zwłaszcza w nowo powstających ekologicznych gałęziach przemysłu, a także we włączaniu w proces transformacji małych i średnich przedsiębiorstw, w tym przedsiębiorstw społecznych; podkreśla, że dyrektywa o płacy minimalnej ([20]) stanowi doskonałą okazję, aby wzmocnić rokowania zbiorowe w sprawie ustalania wynagrodzenia i zwiększyć obecność partnerów społecznych w nowych sektorach;

47. podkreśla kluczową rolę inwestycji w wysokiej jakości usługi publiczne w budowaniu odporności społecznej i radzeniu sobie z kryzysami gospodarczymi, w szczególności w regionach borykających się z poważnymi, trwałymi wyzwaniami naturalnymi i demograficznymi; podkreśla, że należy traktować priorytetowo zwłaszcza inwestycje w podstawową infrastrukturę, usługi społeczne i zrównoważoną turystykę, a także w sieci logistyczne i łączność, w tym zrównoważone rodzaje transportu, w celu wspierania odporności i innowacji, przy jednoczesnym promowaniu wzrostu sprzyjającego włączeniu społecznemu, tworzeniu nowych miejsc pracy i zapewnieniu rentowności nowych projektów biznesowych na obszarach przechodzących transformację;

48. wzywa Komisję do zwrócenia szczególnej uwagi na wyspy i regiony najbardziej oddalone, aby wesprzeć je w podejmowaniu poważnych wyzwań społeczno-gospodarczych wynikających z procesu transformacji w dążeniu do osiągnięcia celów UE na 2030 r. w dziedzinie energii i klimatu oraz gospodarki neutralnej dla klimatu w UE do 2050 r., a także do współpracy z państwami członkowskimi w celu przeznaczenia określonych kwot z ich krajowych alokacji w ramach terytorialnych planów sprawiedliwej transformacji; wzywa do wprowadzenia konkretnych środków wyrównawczych, które zrównoważą negatywne skutki dla spójności gospodarczej, społecznej i terytorialnej wysp w procesie dążenia do bardziej ekologicznej gospodarki i społeczeństwa, które to skutki mogą wyniknąć z zależności wysp od sektorów lotniczego i morskiego; apeluje zatem, by wyspy potraktowano priorytetowo pod względem rozwoju infrastruktury w celu dekarbonizacji transportu lotniczego i morskiego;

49. ubolewa, że w niedawnych wnioskach dotyczących przyszłych wieloletnich ram finansowych (WRF) Komisja nie zaproponowała samodzielnego Funduszu na rzecz Sprawiedliwej Transformacji (FST); wzywa zatem do kontynuacji FST w postaci „FST II" na okres programowania po 2027 r., aby zapewnić bezpośrednie wsparcie gospodarstwom domowym i społecznościom w procesie transformacji oraz umożliwić zdolność interwencyjną współmierną do skali społeczno-gospodarczego wpływu na zatrudnienie oraz skutków demograficznych i środowiskowych przejścia na cele energetyczne UE na 2030 r.; podkreśla, że fundusz ten powinien funkcjonować zgodnie z zasadami zarządzania dzielonego i partnerstwa w ramach polityki spójności, oraz zaznacza, że powinien dysponować własnym przewidywalnym przydziałem środków budżetowych, zapewniającym niezależność od nadzwyczajnych instrumentów reagowania kryzysowego, takich jak NextGenerationEU;

([19]) Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/944 z dnia 5 czerwca 2019 r. w sprawie wspólnych zasad rynku wewnętrznego energii elektrycznej oraz zmieniająca dyrektywę 2012/27/UE (przekształcenie) (Dz.U. L 158 z 14.6.2019, s. 125, ELI: http://data.europa.eu/eli/dir/2019/944/oj).

([20]) Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2022/2041 z dnia 19 października 2022 r. w sprawie adekwatnych wynagrodzeń minimalnych w Unii Europejskiej, Dz.U. L 275 z 25.10.2022, s. 33, ELI: http://data.europa.eu/eli/dir/2022/2041/oj).

50. wzywa Komisję do usprawnienia i dostosowania instrumentów finansowych w ramach WRF na okres po 2027 r., aby zapewnić spójne i skoordynowane podejście do wspierania strategii sprawiedliwej transformacji za pośrednictwem FST II; podkreśla, że zakres FST II mógłby zostać rozszerzony, zgodnie z propozycjami państw członkowskich, o środki, które należy wprowadzić do czasu zastąpienia miejsc pracy utraconych lokalnie na danym obszarze, i powinien koncentrować się na godzeniu zrównoważonego rozwoju z konkurencyjnością, tak aby regiony w okresie transformacji mogły prosperować gospodarczo bez narażania ich celów środowiskowych i społecznych; podkreśla, że w planach dotyczących obszarów sprawiedliwej transformacji należy przyjąć proaktywne podejście, aby przewidzieć także potencjalny przyszły proces transformacji oraz uwzględnić wyraźne zobowiązanie do opracowania strategicznych inicjatyw dotyczących rewitalizacji i rozwoju, ze szczególnym naciskiem na rozwój przedsiębiorczości i tworzenie miejsc pracy na obszarach odczuwających największe skutki zamykania instalacji związanych z produkcją paliw kopalnych; podkreśla, że państwa członkowskie mają pewną elastyczność w dążeniu do dekarbonizacji, zgodnie z wyznaczonymi celami UE, z uwzględnieniem perspektywy technologicznej i gospodarczej oraz w zależności od potrzeb lokalnych i regionalnych;

51. podkreśla, że należy wprowadzić bardziej precyzyjne kryteria przydziału środków i wyznaczenia zakresu terytorialnego funduszy, ze szczególnym uwzględnieniem władz lokalnych i regionalnych, na poziomie administracyjnym NUTS 3 ([21]); podkreśla, jak ważne jest, aby fundusze docierały do regionów szczególnie odczuwających skutki przejścia na gospodarkę neutralną dla klimatu ze względu na sektorowy charakter ich gospodarki lub zamknięcie wysokoemisyjnych instalacji, oraz by inwestycje nie były skoncentrowane wyłącznie w dużych ośrodkach miejskich obszarów NUTS 3; podkreśla pilną potrzebę uwzględnienia w przydziale funduszy FST również wskaźników terytorialnych i demograficznych, takich jak starzenie się społeczeństwa, migracja wewnętrzna młodzieży, trwały spadek liczby ludności i wyludnianie się oraz wpływ przejściowych form zatrudnienia;

52. uważa, że ramy dobrego zarządzania mają kluczowe znaczenie dla wdrożenia sprawiedliwej transformacji; podkreśla, że władze lokalne i regionalne odgrywają kluczową rolę w zapewnianiu skutecznego opracowywania, wdrażania i monitorowania programów UE ze względu na ich bliskość z obywatelami i dogłębne zrozumienie potrzeb terytorialnych; podkreśla, że należy przestrzegać zasady partnerstwa i europejskiego kodeksu postępowania w zakresie partnerstwa oraz należy podkreślać podejście ukierunkowane na konkretny obszar, aby zapewnić pełny udział władz lokalnych i regionalnych, partnerów społecznych i organizacji społeczeństwa obywatelskiego w zarządzaniu finansowanymi projektami, ich wyborze i monitorowaniu, zgodnie z zasadą wielopoziomowego sprawowania rządów określoną w rozporządzeniu (UE) 2021/1060;

°
° °

53. zobowiązuje swoją przewodniczącą do przekazania niniejszej rezolucji Radzie, Komisji, Europejskiemu Komitetowi Ekonomiczno-Społecznemu i Europejskiemu Komitetowi Regionów oraz parlamentom krajowym i regionalnym państw członkowskich.

([21]) Wspólna klasyfikacja jednostek terytorialnych do celów statystycznych – poziom 3.